

Dr. COLİN TURNER
(Durham Üniversitesi - İNGİLTERE)

1955 yılında İngiltere'nin Birmingham şehrinde dünyaya geldi. 1975 yılında İslâmı şereflendi. Yüksek tahsilini Durham Üniversitesinde tamamladı. Arapça ve Farsça üzerine ihtisas yaptı.

Daha sonra, İran'da Safevîler döneminde siyasî ve dinî hareketler konusunda doktora yaptı. Halen Manchester Üniversitesinde dersler vermekte ve *17. Asır İslâm Felsefesi* konusunda bir eser hazırlamaktadır.

On yıldan fazla bir süredir Risale-i Nur üzerinde çalışmaktadır.

Dr. Turner evli ve üç çocuk babasıdır.

MÜCEDDİDLİK VE BEDİÜZZAMAN

İnancım odur ki, Risale-i Nur kâinatı olduğu gibi takdim eden, Kur'ân'ı Resulullahın murad ettiği gibi tefsir eden, modern insana musallat olmuş asıl tehlikeli hastalıklara tedavi çareleri sunan yegâne İslâmî eserdir. Bu yüzden Bediüzzaman'ın müceddid ünvanına layık olduğuna inanıyorum.

E *bû Dâvûd*'un Sünen'inde Kitabü'l-Melâhim bölümü şu hadis-i şerifle başlar: "Her asrın başında Allah bu ümmete, dinlerini tecdit üzere birisini gönderecektir." Hadislerin yorumlanması, her zaman için Kur'ân'ı tefsir etmekten çok daha fazla problem arz etmiştir. Bunun en âşikâr sebebinin ise, hadislerin sahih olup olmadığı konusu teşkil etmiştir. (Gerçi bundan başka sebepler de vardır; ancak burada bizi bunlar ilgilendirmiyor.) Hadislerin hepsinin birden sahih kabul edilmediği bilinmektedir. Gerçekte, Resulullah'a atfedilen sözlerin pek az bir kısmı üzerinde hadis âlimleri ittifak etmişlerdir. *El-Muvatta'* ile *Müslim* ve *Buhârî*'yi hariç tutarsak, hadis kitaplarının çoğunda, sahih kabul edilen hadisler zayıf veya mevzû hadislerle yan yana yer almaktadır. Hattâ sahih kabul edilen hadisler bile bu sahanın uzmanları tarafından sorgulanmış ve tenkit edilmiştir.

Müceddid hadisi de bu kaidenin dışında değildir. Ebû Dâvûd'un kendisinin dahi, bu hadisin Resulullah'a izafe edilmesini şüpheli karşıladığı görülmektedir. Diğer âlimler ise, hadisin senedindeki, yani râviler zincirindeki son iki halkanın şüpheli oluşuna dikkat çekmektedirler. Diğer muhaddisler ise, bu hadisin değişik rivâyetlerini, herhangi bir kaynak belirtmeksizin, sanki kendi sözleriymiş gibi nakletmekte, yahut hiçbir senet zikretmeden hadisi Resulullah'a izafe etmektedirler.

Hadis alanında uzman olmadığım için, bu rivayetlerin sıhhati üzerinde söz söylemek elbette bana düşmez. Şahsî fikrimi belirtmek gerekirse, müceddidlik konusunda zihnimi kurcalayan birtakım meseleler vardır; ancak hadisin sıhhati, yani bizzat Resulullah tarafından söylenip söylenmediği hususu, bunlar arasında değildir. Çünkü hadis sahih olsun veya olmasın, ifade ettiği bir gerçek vardır ki, bu gerçek geçmişte birçok topluluklar tarafından yaşanmıştır, bugün bizim zamanımızda ve hattâ şurada toplandığımız sırada bile yaşanmaktadır.

Beni rahatsız eden asıl konu ise, Müslümanların bu hadisi çoğu zaman kendi maksatlarına uygun şekilde yorumlamış olmalarıdır. Aslında bu sadece hadise münhasır bir durum da değildir; sıhhati her türlü şüphenin üzerinde bulunan Kur'ân'da dahi birçok âyet, birtakım şahsî mülâhazalara uyacak şekilde ve kasıtlı olarak yanlış tefsir edilmiştir.

Müceddid listelerinin tanzimi

Müslüman âlimlerin bu hadise ilgisi, hemen hemen daima şahsiyetler, yani müceddidlerin kimlikleri üzerinde temerküz etmiştir. Tecdid mefhumu, bu mefhumun mâhiyeti ve lüzumu ise, eğer münakaşa edilmişse bile nâdiren edilmiştir. Bu hadis Müslümanlar arasında yayıldıkça ve nesilden nesle intikal ettikçe, birçok farklı müceddid listeleri de tanzim edilmiştir. Eğer bu listeleri düzenleyenlerin sayısınca farklı müceddid listeleri çıkacak olsa, bu beni hiç şaşırtmayacaktır. Şu ana kadar gördüğüm listeler yirmiyi aşmış bulunuyor; her ne kadar bazı isimler birden fazla listede yer alsa da, hiçbir liste diğerini tutmamaktadır. Müceddid olarak kabul edilen kimselere ait bu

listeleri inceleyen bir kimse, herbir listenin, o listeyi düzenleyenin mensup olduğu kaynaktan rengini aldığı görmeden geçemeyecektir. Meselâ bir Hanbelî tarafından düzenlenmiş bir liste büyük ihtimalle yalnız Hanbelîlerden ibaret kalacak, bir ehl-i tasavvufun listesi yalnız ehl-i tasavvufu içine alacaktır. Kısacası, herhangi bir akıma, bir daireye veya bir ideolojik gruba mensup olan bir âlim, bu hadisi kendi üstadlarına tatbik etmeye meyillidir. Hattâ bir kraliyet sarayına mensup bir âlim tarafından hazırlandığında şüphe bulunmayan bir liste vardır ki, bu listedeki herbir müceddid ismi ya bir krala veya bir sultana âittir.

Bir müceddidin nasıl tanındığı ve nasıl müceddid olarak seçildiği konusunda görüş birliği olmadığı için—nihayet bu bir makam veya vazifenin ünvanı değil, sadece bir şeref ünvanı olduğuna göre—belki de farklı listeler kaçınılmaz olacaktır. Bundan daha az mütefit, fakat daha gerçekçi bir izah tarzı ise, bana göre şu olmalıdır: Aslında biz şahıslara fazlaca düşkünüz; “bizden birinin” yüksek bir makama terfi etmesi ise, onlar adına bizde bir gurur ve tatmin duygusunu ortaya çıkarmaktadır.

Bu meselede daha başka münakaşalı konular da vardır. Meselâ, ilk iki müceddidin Ömer bin Abdülaziz ile eş-Şâfiî olduğunda birçok âlim ittifak ederler ki, bunlardan birincisi 101, ikincisi 204 yılında vefat etmiştir. Bu iki zâtın İslâm dâvâsına hizmetlerini hiç kimse inkâr edemez. Fakat müceddidlerin teşhisinde esas alınan tarihin, bu zâtların ölüm tarihleri olduğunu fark etmemek de elde değildir. Gerçi bu, İslâmî biyografilerde ölüm tarihlerinin esas alınması şeklindeki gelenekle uyum halindedir; ancak hadisin lâfzına pek uygun düşmemektedir. Çünkü asrın başlangıcından hemen sonra bu iki zât ölmüştür; dolayısıyla dini tecdit veya tâmir etmeleri imkânsızdır. Bu yüzden ki, daha sonraki âlimler, asrın başlangıcından sonra müceddidin hayatta ve faal bulunmasını şart koşmuşlardır. Bu defa da, İslâma hizmetleri her türlü şüphenin ötesinde olduğu halde ölüm tarihleri hadisin târifine uymadığı için müceddid ünvanına lâıyk görülmeyen âlimlerin durumu, başka bir problem olarak ortaya çıkmaktadır.

Sayırsız âlimlerin, başka âlimler tarafından hazırlanmış listeleri tartışmak ve bunlara reddiyeler düzmek için harcadıkları zaman ve enerji ise başka bir konudur.

Kısacası, yorumu bu ölçüde bağınazlığa ve partizanlığa müsait

olan pek az hadis vardır.

Yine de, bu münakaşaların hiçbiri müceddid hadisinin kendisiyle alâkalı değildir; dolayısıyla, bazı âlimlerin yaptığı gibi hadisin reddine bir sebep teşkil etmemelidir. Öyle sanıyorum ki, müceddid hadisinin sıhhatiyle ilgili olarak lehte ve aleyhte yürütülen tartışmalar, her ne kadar kendi içlerinde aydınlatıcı olsalar da, meselenin esasından çok uzak düşmektedir. Resulullah'a atfedildiği halde Kur'ân'la ve mantıkla çelişen ve reddedilmesi gereken sözler bulunduğu gibi, Kur'ân ve mantık tarafından desteklenen nice hakikatler vardır ki, bir hadis halinde ifade edilmemiştir. Herhangi bir hadisin sıhhatini sınamak için akla gelebilecek nisbeten emin bir yol, bizzat Resulullah tarafından gösterilmiştir: "Benim sözüm olarak size söylenen bir sözü Allah'ın kitabıyla karşılaştırın. Ona uyan ne varsa bendendir—onu gerçekten söylemiş olayım veya olmayayım." Bu ölçüye dayanarak, müceddid hadisini reddetmek için hiçbir sebep görmediğim gibi, kabul etmek için de pek çok sebep bulabiliyorum.

Ancak bunu da bazı kayıtlarla söyleyebiliyorum. Bu hadisi hiç değilse mânâ itibarıyla doğru kabul etmenin şartı, içinde bazı müphem tarafların—veya başka bir deyişle tâbirlerindeki esnekliğin—mevcudiyetini göz önüne almaktır. Hadiste geçen men kelimesi, Arapçada bir veya birden fazla kişiyi ifade edebilir. Dolayısıyla, herhangi bir çağda birden fazla müceddidin bulunma ihtimalini dikkate almak zorundayız. Yüz yıllık bir zaman dilimi ise, değişik mânâları içine alabilen popüler bir deyimdir: yedi ve kırk rakamları gibi. Bu deyim, kesin ve tam bir 100 yıl esasına göre tekrarlanan bir tecdit devresinin işareti olarak alınmamalıdır. Benim inancıma göre hadisin mânâsı, ihtiyaçların gerektirdiği zamanlarda, îman ve İslâmı, vahyin ruhuna ve çağın ihtiyaçlarına uygun şekilde insanlara nasıl sunmak gerekiyorsa hayatları ve eserleriyle öylece sunan kişi ve kişileri Allah'ın ilhâma mazhar ettiği yönündedir. Böylece, müceddid, son derece önemli iki şeyi birden gerçekleştirmiş olur.

Birincisi: Kur'ân'ı, nasıl anlaşılması murad edilmişse ve 1400 küsür sene önce nasıl indirilmişse, öylece kendi çağının insanlarına sunar.

İkincisi: Bunu da, kendi çağının insanların anlayış seviyelerine uygun bir şekilde yapar, böylece Kur'ân'ın 7. yüzyılda Mekke ve Medine halkından gizli kalmış yönlerini keşfeder. Bence tecdidin gerçek

mânâsı da budur. *Nur* dergisinin kapağındaki şu yazı, bana daima bu hakikati hatırlatmaktadır: "Zaman ihtiyarlandıkça Kur'ân gençleşiyor, rumuzu tavazzuh ediyor."

Aziz Peygamberimiz de Kur'ân'ın daha sonraki nesiller tarafından anlaşılacak yönlerinin bulunduğunu söylemiş, böylece tecdid mefhumuna îmâda bulunmuştur.

Müceddidin lüzum ve ehemmiyeti

Müceddidin lüzum ve ehemmiyetini gösteren aklî ve naklî pek çok delil vardır. Kur'ân, âyet-i kerîmenin bildirdiği gibi, eğer bütün insanlara ve bütün zamanlara bir İlâhî hitap ise, ve Yaratanın vaad ettiği gibi hidâyet isteyen herkesi Allah doğru yola iletiyorsa, bu demektir ki, her çağda Kur'ân'ı yeniden açıklamakla ve ancak zamanı geldikçe mânâsı anlaşılacak hakikatlerini keşfetmekle vazifeli kişi yahut kişiler bulunacaktır. Bu kişiler ise âlimlerdir. "Âlimler" ile, "Kulları arasında Allah'tan ancak âlimler korkar" (35:28) meâlindeki âyet-i kerîmede işaret edilen kimseleri kastediyorum—yoksa ilâhiyat veya hukuk alanında uzmanlaşmış olanları değil. Bu ikinciler bilgi sahibi oldukları halde Kur'ân'ın kastettiği mânâda âlim olmayabilirler.

Âlimler arasında da, diğerlerine nisbetle kâinatı anlayışı daha geniş ve Kur'ân'a daha yakın olanlar bulunacaktır. Bunlar müceddidlerdir.

Ulemâ olarak müceddidler, başka bir meşhur hadisin belirttiği gibi, peygamberlerin vârisleridir. Böylece tecdid, peygamberliğin bir uzantısı olarak, müceddidler de kendi zamanlarının bir nevi peygamberi olarak görülebilir. Burada "peygamber" kelimesini ihtiyatla kullanıyorum; benim kastetmediğim bir mânâyı bu kelimedен kimsenin alelacele çıkarmayacağından da eminim. Bir müceddidin, Allah tarafından gönderilmiş peygamberler gibi vahye mazhar olmadığı âşikârdır. Müceddid hatâyâ düşebilir ve bazan da kusurlu insandır; enbiyânın sahip olduğu peygamberlik hassalarından hiçbirine sahip değildir. Peygambere İlâhî vahiy suretinde gönderilmiş bulunan Kur'ân'ın kelimeleri kesindir ve değiştirilemez; müceddidin sözleri ise değiştirilip düzeltilebilir ve, tecdidin devamlılık arz eden mâhiyeti göz önüne alındığında, mutlaka değiştirilecektir. Peygamberlerin bir

sonuncusu, bir mührü, bir hâtemi vardır; müceddidlerin ise yoktur. Dünya durdukça ve zaman ilerledikçe, daha öncekilerin yerini almak üzere, Kur'ân'ın daha fazla sırlarını açığa çıkaracak yeni müceddidler de daima olacaktır, ilh.

Çağımızda müceddidlik ve Bediüzzaman

Çağımıza gelince, İslâm ümmetinin durumuna şöylece bir bakmak, tecdide olan ihtiyacımızın hiçbir zaman bugünkü kadar şiddetli olmadığını göstermeye kâfi gelecektir. Bu husus üzerinde uzun uzun durmaya gerek yoktur.

Problem, bizim Müslüman olmayışımızdan kaynaklanmıyor—bilâkis, sayımız neredeyse 1 milyar. Problemin kaynağı, çoğumuzun inanmayışında yatıyor. İnananların dahi çoğu yetersiz bir şekilde inanmakta ve sadece Allah'a inanmak yerine, Onun yanı sıra şeriklere de inanmaktadır. "Onların çoğu, Allah'a ortak koşmaksızın Ona inanmazlar" (12:106) meâlindeki âyet-i kerîme, günümüzü ve çağımızı son derece yakından ilgilendirmektedir. Bugün hücumla mâruz kalan İslâmın dış kaleleri değil, îman temellerinin tâ kendisidir. Bu yüzden, günümüz dünyasında bir müceddidin en mühim vazifesi îmânı kurtarmak ve günümüzde dine ve inançlara yöneltilen bütün şüphe ve hücumlara karşı durabilecek bir kesinlik seviyesine yükseltmektir. Bu da, insan aklıyla beraber kalbe ve diğer kabiliyetlere birden hitap edebilen bir bakış açısına ihtiyaç göstermektedir. Bu ise, ruhla beraber aklı da tatmin edecek bir şekilde kâinat kitabını anlamayı gerektirir. Çağımız, Kur'ân'ın inişine tekaddüm eden Cahiliyet Devrini andırmaktadır. Bu ene devridir, başıboş bırakılmış nefs-i emmârenin devridir. Kurtuluşumuz için zarurî olan tecdid ise, insanı topyekûn yeniden inşâ etmekten daha aşağı bir iş değildir. Bu, insan ruhuna Allah'ı aksettiren bir îman, İslâm ve ihsan elbisesi giydirmek demektir. Bugün müceddidin vazifesi işte budur.

Son yirmi beş yılda "İslâmî uyanıştan," İslâmî devletlerden, İslâm kanunlarını getirmekten pek çok söz edildi. Hattâ bu arada bir de "İslâmî" ihtilâl gördük. "Müslüman," "İslâm" ve "İslâmî" kelimeleri her tarafta... "Allah" ve "îman" kelimelerini ise nâdiren işitiyoruz. İşte bu yüzden Risale-i Nur tek başına ortada durmaktadır.

Fakat Risale-i Nur ve Müellifine dönmeden önce, "müceddid" in târifini içine alan şu ifadeleri inceleyelim:

"Her asır başında hadisçe geleceği tebşir edilen dinin yüksek hâdimleri, emr-i dinde mübtedî' değil, müttebî'dirler. Yani, kendilerinden ve yeniden birşey ihdâs etmezler, yeni ahkâm getirmezler. Esâsât ve ahkâm-ı diniyeye ve sünen-i Muhammediyeye (a.s.m.) harfiyen ittibâ yoluyla dini takvim ve tahkim ve dinin hakikat ve asliyetini izhar ve ona karıştırılmak istenilen ebâtılı ref' ve iptal, ve dine vâki tecâvüzleri red ve imhâ ve evâmîr-i Rabbâniyeyi ikame ve ahkâm-ı İlâhiyenin şerâfet ve ulviyetini izhar ve ilân ederler. Ancak tavr-ı esâsiyi bozmadan ve ruh-u aslîyi rencide etmeden, yeni izah tarzlarıyla, zamanın fehmine uygun yeni iknâ usulleriyle ve yeni tevcihât ve tafsilât ile ifâ-i vazife ederler." (Şuâlar, s. 563.)

Müceddidliğin bu târifi ışığında, Risale-i Nur'u inceleyen bir kimse, bu külliyyatın 5 bin sayfasından herhangi birinde tecdid alâmetlerini teşhis etmekte ve bir Müceddidin mührünü görmekte zorluk çekmeyecektir.

Çünkü Risale-i Nur, Kur'ân hazinelerinin çağımıza bakan bir tefsiridir. Eğer Kur'ân'ı kâinat için bir rehber kitap olarak anlayabiliyorsak, Risale-i Nur da Kur'ân için bir rehberdir. Bu çağın en dehşetli hastalığının inançsızlık olduğunu doğru bir şekilde teşhis eden Risale-i Nur Müellifi, Kur'ân'ın esas umdelerini, kendiliğinden birşey katmaksızın yine Kur'ân ile tefsir eder. Risale-i Nur ile diğer tefsirler arasındaki başlıca fark, Risale-i Nur'un tahkikî îmana öncelik vermesi ve yirminci yüzyıl insanı için mânâ ifade edecek bir şekilde konuşmasıdır.

Benim bildiğim kadarıyla, Risale-i Nur, insanların îman ile ilgili olarak karşılaştıkları problemleri tutarlı bir şekilde ele alan, Kur'ân'a dayalı ve şümüllü bir irşad külliyyatı olarak halihazırda yegânedir. Eğer insan ebediyen yok oluş tehdidinden kurtulmak istiyorsa îmanî anlamak, îmanı geliştirip arttırmanın lüzumunu anlamak zorundadır. Ben, Risale-i Nur'un bize bu anlayışı kazandırdığına inanıyorum. Risale-i Nur, inanmayanlara, inançsızlıklarının hiçbir fayda sağlamadığını gösterir; inananlara ise, îmanlarını tekrar değerlendirmenin ve teyid ve takviye etmenin yollarını öğretir. Bu husus son derece önem-

lidir; çünkü İslâm dünyasındaki umumî gerilemenin sebebi, Hıristiyanlıkta olduğu gibi birtakım ilmî gelişmelerin ortaya çıkardığı doktorin yetersizliği değil, Müslümanların îmanlarını korumakta gösterdikleri zaaftır. Batının Hıristiyanlığı bir kenara iterek maddî gelişmeyi sağladığı bir gerçektir; İslâm dünyasında ise, dinin ihmâli ancak gerileme ile neticelenmiştir—öyle bir gerileme ki, hâlâ bizimle beraberdir ve bizi terk etmeye de pek niyeti yoktur.

Bizim başlıca zaaflarımızdan birisi, daha önce de gördüğümüz gibi, esâsât yerine fer'î, ikinci derecede meselelere gereğinden çok fazla önem vermemizdir. Risale-i Nur bu dengesizliği gidererek önceliği îman hakikatlerine verir ki, bu hakikatlerin anlaşılmaması halinde zâten diğer bütün fer'î meseleler mânâsız kalacaktır.

Netice olarak şunu söyleyebilirim: Yıllar süren araştırma ve karşılaştırmalarım sonunda inancım odur ki, Risale-i Nur, kâinatı olduğu gibi gören, îman hakikatini olduğu gibi takdim eden, Kur'ân'ı Resulullahın murad ettiği gibi tefsir eden, modern insana musallat olmuş asil tehlikeli hastalıkları teşhis edip kalıcı tedâvi çareleri sunan, kendi içinde yeterli ve şümüllü yegâne İslâmî eserdir.

Bu yüzden, Risale-i Nur Müellifinin, hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde müceddid ünvanına lâayık olduğuna inanıyorum. Zamanının yegâne müceddidi olup olmadığını, yahut Risale-i Nur'un yegâne tecdid eseri olup olmadığını bilemem; ama daha önce söylediğimi tekrarlamak gerekirse, yarı ömrümü alan arayışlarımın sonunda, müceddid ünvanına Risale-i Nur Müellifinden daha lâayık bir kimseyi bulamadığımı söyleyebilirim.

Bununla beraber, Bediüzzaman Said Nursî için sadece parlak methiyeler sıralamak üzere buraya çıkmadığımı da belirtmek isterim. Çünkü Bediüzzaman'ın bizzat kendisi, kişinin değil, onun getirdiği mesajın önem taşıdığını defalarca belirtmiştir. Bu noktada Türkiye'deki Risale-i Nur talebelerine söyleyeceğim şundan ibarettir:

Kardeşlerimizin yüzyıllar boyunca yaptıkları ve bugün de bazılarının hâlâ tekrarlamakta oldukları hatâlara düşmeyin. Zira Resulullahın Arap oluşunu ve Arapça bir Kur'ân ile gelişini bazı Arap kardeşlerimiz yanlış bir şan ve şeref vesilesi yapmış, hattâ birçoğu için İslâm ve Resulullah, nefislerinin yahut egolarının âdetâ bir uzantısı haline gelmiştir. Onların gözünde İslâm, kendilerinin mülkiyeti altında birşey, kendi kültürlerinin bir zeyli, sahip oldukları bir mal olup

çıkıştır. Risale-i Nur talebeleri bu tuzağa düşmekten kaçınmalıdır-
lar. Sizin bölgenizden ve sizin aranızdan bir müceddidin çıkmış ol-
ması ne bir gurur, ne bir gösteriş vesilesi olmamalıdır; eğer birşeye
vesile olacaksa, sorumluluk duygunuzun artmasına vesile olmalıdır.
Çünkü, Risale-i Nur'un yakınında bulunanlar olarak, onun mesajını
yaymak ve onun elçileri ve temsilcileri olarak hareket etmek, sizin en
büyük vazifenizdir. Risale-i Nur ise ne bir milletin, ne birkaç ferдин
malı değildir; o, insanlığa, Rabbinin ilhâmına mazhar ihlâslı bir zat-
tan bir mesajdır ve dolayısıyla hepimize âittir.

Risale-i Nur talebesi olmayan Müslümanlara da söyleyeceğim
birtek şey var: Sizi Allah'a ulaştıracak emin ve selâmetli, denenmiş ve
sınanmış bir yol arıyorsanız, açık bir zihin ve açık bir kalble Risale-i
Nur'a yaklaşın. Kaybedecek hiçbir şeyiniz yok; kazanacak herşeyiniz
var.

Kur'an'ın nûrunu aksettiren, kâinatı aydınlatan ve insanın varlı-
ğına mânâ kazandıran Risale-i Nur gibi bir eser görmezlikten geline-
mez. Çünkü modern insan ile felâket arasında sadece İslâm (Yaratıcı-
ya teslimiyet) vardır ve, inanıyorum ki, İslâmın geleceği de Risale-i
Nur ile onu takip eden ve onun irşâdından ilhâm alanlara bağlıdır.

Vesselâmü aleyküm ve rahmetullah.